

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 323
אייר תשפ"ב

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירוב
בארץ הקודש
054-84-833-20

שנפסלת מדין קרן זוית, וכן דין פילוש כאשר יש שני מקומות בעירוב פתוחים, וכן שינוי של התרחבות הפירצה יותר מיי אמות אינו מורגש כשלא מקפידים על פירצות קטנות, ועוד טעמים שנלמדו מהנסיון ואכמ"ל, לכן היה ראוי לעשות גם כאן צורת הפתח, אלא שבגלל שמדובר בהפרדה פנימית לתוספת הידור, אחרי שכל האזור מפוקח ע"י מוקד העירוב, לכן הנחנו לסמוך בתקופה הראשונה על עיקר הדין שמועיל עומד מרובה במקרה הזה [שיש גידודי, פחות מיי ובקו ישר, ויש פיקוח שאינו משתנה]. אבל כעת שהיה בידינו להוסיף ולשפר, הגענו גם לפינה הזו לעשות בה צורת הפתח.

צורת הפתח שיש לפני העמודים קיר קצר

בהתקנת צורת הפתח במקום זה, שאינו רחב יותר משלש מטרים, ואינו מעבר לרכבים, האפשרות הטובה יותר היא לעשות כעין שער מברזל, ולא חוט עירוב ואכמ"ל. וכאן שהיה קיר נמוך לאורך הפירצה, התעורר דיון הלכתי היכן המקום המתאים להעמיד את העמודים, והדבר תלוי בכמה הלכות. לאחר שהכרענו על המקום המתאים והתחלנו בעבודות, נעצרו ת"ח שעברו במקום, והחלו לשאול ולהתדיין מדוע אין בעיה כזו או אחרת, עד שראו שהכל נעשה בדקדוק של סנטימטר, כדי שיהיה מהודר בתכלית הדבר הראשון הוא, שבאופן נורמלי בעלי המלאכה מעמידים את העמודים על הגדר, אבל בהלכות עירובין יש בזה בעיה שהעמוד מתחיל בגובה יותר מג' טפחים מעל הקרקע, ומבואר בחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח) שנחשב כמחיצה תלויה [למרות שאין חלל מתחת העמוד, כי נכלל בדין מחיצה תלויה, ששיעור המחיצה מתחיל מהקרקע, ואמנם במחיצה היא אפשר לצרף את הקיר התחתון למחיצה, ואז ביחד עם הקיר היא מתחילה מהקרקע ואינה תלויה, אבל בעמוד של צורת הפתח שאי אפשר לצרף את הקיר שיחשב כעמוד [מחמת דין פתחי שימאי, ומחמת שאין בקיר גובה ביחס לכיוון הפתח], לכן צריך להתחיל את העמוד מהקרקע או בתוך ג' טפחים לקרקע שלפני הקרקע, ולא ניתן להתחיל אותו מעל הקיר שגבהו ג' טפחים. [אמנם בחזו"א במקום אחר (סי' ע' סק"ה) משמע שיש להכשיר באופן ששני העמודים עומדים על אותו קיר, שהם כעין משקוף של חלון, ויש מתירים עפ"ז. בכל זאת כאן אפשר לצאת ידי כל הדעות]. לכן העמדנו את העמודים לפני הקיר, באופן שהם מתחילים מהקרקע ממש.

מתפללים עם הת"ח בהלכה באמצע העבודה

פתיחת שיעורים חדשים ברחבי הארץ

שבוע זה מתחילים עשרות אברכים ת"ח להיכנס ללימוד הלכות עירובין הלכה למעשה, במסגרת השיעורים של מוקד העירוב, והפעם בארבעה ערים, וביניהם אפיק חדש בעיר "עמנואל". בהשתדלות ראש המועצה והמינהל הקהילתי, נרשמו עשרות תושבי המקום ללימוד סידרת השיעורים, וב"ה כולם מציינים את הבהירות וההבנה המסודרת שהם מקבלים בשיעורים, ידיעת הלכה ופרקטיקה הלכתית בכל הדינים המורכבים והקשים, בבת אחת העירוב נראה כדבר ברור ומוכן. לאחר שהתקיים שיעור הפתיחה, השמועה עשתה כנפיים, והצטרפו לומדים נוספים לקבוצה.

פתיחת השיעורים במסגרת בודקו עירובין למעשה

במקביל נפתחו בבני ברק שתי סידרות, האחת עוסקת בדיני העירובים כמו בשאר הערים, והסידרה השנייה בדיני התחומין, כולל צורת המדידה והחישוב של דיני התחום בזמנינו, כיצד מודדים ואיך מרבעים לשיטות השונות, עם לימוד המשנ"ב והשאלות האקטואליות בזמנינו. סידרות אלו מתקיימות כעת במסלול מרוכז, כדי לסיים עד ימי בין הזמנים בחודש אב, שבעז"ה יהיו כבר עוד כמה עשרות יודעי הלכה ברחבי הארץ, ויביאו תועלת וזיכוי הרבים לכל העם.

שיפוצים בעירובים במרכז בני ברק ע"י מוקד העירוב

במחלקת התקנת עירובים וביצוע שיפוצים ותיקונים בעירובים, עסקו בימים האחרונים בתיקון כמה עירובים שכונתיים. אחד מהמקומות שעשינו תיקון, היה בו כמה דיונים בהלכה, ובסופו היה גם דבר מעניין ונדיר. בעירוב השכונתי של מרכז בני ברק, הכולל את שיכון סאטמר ורחוב מלצר והסביבה, עשינו בשנים האחרונות חלוקה פנימית, להבדיל בין הרחובות הנ"ל לרחוב ברסלב [שגם הוא נמצא תחת פיקוח של מוקד העירוב], והסיבה לכך משום השיטות בהלכה בדין רשות הרבים בזמנינו. רוב העירובים השכונתיים בבני ברק וגם ברוב הערים, עושים צורת הפתח ברחובות ולא עושים שערים, וסומכים על השיטות המובאות בהלכה (סי' שמ"ה ס"ז, ומשנ"ב ס"ג) שאין רשות הרבים בלי שהרחוב ישמש לשישים ריבוא, אבל המשנ"ב כותב שבעל נפש יחמיר כשיטות שיש רשות הרבים גם בלי שישים ריבוא, כי יש בזה גררא של איסור דאורייתא וחייב חטאת, ולשיטות אלו העירוב לא יכול להועיל אם לא עושים דלתות הננעלות בלילה, לכן רבים נמנעים מלטלטל גם בעירובים שכונתיים, ונותנים לילדים לסמוך עליהם, כיון שמעיקר הדין התירו הפוסקים.

השיקולים ההלכתיים בפירצה שיש בה עומד מרובה

בקו הגבול העובר ליד ישיבת סאטמר, היתה גדר שנפרצה בעקבות הרבים שהיו עוברים דרכה, ורוחב הפירצה היה פחות משלש מטרים [פחות מיי אמות]. בפירצה כזו לא חייבים לסגור אותה, כי היא נחשבת כסגורה מדין "עומד מרובה על הפרוץ" בקו ישר. ואע"פ שהרבים היו עוברים שם כאמור, ובפירצה שרבים בוקעים בה, מבואר בגמ' (עירובין דף 1.) ובשו"ע (סי' שס"ה ס"א) שצריך לעשות בה צורת הפתח, וגם ברחובות שלנו שאין להם כל תנאי מבוי, הכריע המשנ"ב (שם סק"י) כדעת הבית מאיר שלגבי דיני פירצה יש לרחובות שלנו כל דיני מבוי, [כיון שזה תלוי רק בדיני ארכו יותר על רחבו, ולא בדין בתים וצורות פתוחים לתוכן]. מ"מ מבואר שם שכאשר נשאר "גידודי", דהיינו שארית מהכותל בגובה ג' או ד' טפחים (רש"י ומשנ"ב), אינו נחשב מעבר נוח לרבים ומועיל בו דין עומד מרובה, לכן במקרה זה סמכנו על דין עומד מרובה להתיר אותה.

אמנם יש הנהגה כללית בכל העירובים השכונתיים בזמנינו, להקפיד לסגור את הפירצות לגמרי, ולא להסתמך על עומד מרובה, משום כמה דינים שיכולים לפסול בו בלי שישימו לב, [כגון שינוי בזוית בסוף הגדר,

א. העמודים מבחוץ אחורי הכתלים

ב. העמודים מבפנים וסותם מאחריהם

אבל בחזו"א במקום אחר (סי' ע' ס"ק י"ט בדינים העולים) כתב שאם פרס מחצלת לפני הפתח לפני העמודים [ונשאר מקום פתוח באמצע הפתח] הרי זה כשר, ולא אומרים שהעמוד מאחורי המחצלת שהיא מחיצה, אינו כשר, אלא הוא נחשב "סותם כנגד הרשות". במסגרת השיעורים אנו מאריכים לבאר את החילוקים והציוורים השונים, ועכ"פ בדין זה שיש סתירה בדברי החזו"א, יש מקילים (הגר"מ רוזנר שליט"א), ויש

מחמירים (הגר"מ לובין שליט"א ועוד ת"ח בב"ב), לכן אנו מקפידים לכתחילה שלא יהיה מוסתר במחיצה.

במקרה זה הראינו לת"ח שהקפדנו להבליט את העמוד בסנטימטר אחד, למרות שהיה צריך לחבר אותו מול העמוד של הגדר כדי שיהיה חזק, אבל הוא היה בולט מעט, כדי להדר שיהיה כשר לכל הדעות.

אך עדיין הוא טען שיש את הקיר הקטן שגובהו מהקרקע ג' טפחים, והוא הרי נמצא לכל רוחב הפתח, א"כ הוא מסתיר את החלק התחתון של העמוד, וכאילו אין עמוד ניכר בג' טפחים התחתונים. בענין זה התשובה היא כפי שקיבלנו ממורי ההוראה, שגם לחומרת החזו"א שהעמוד לא יהיה מוסתר, היינו דוקא כשיש מחיצה לפניו, שאז הוא כביכול לא גודר את הרשות, והוא מחוץ לרשות, אבל אם יש קיר פחות מ" טפחים, אין שום בעיה הלכתית לכ"ע.

[ויש להוסיף ולבאר, שיש מקרים שלא מדובר בקיר נמוך, אלא בקרקע גבוהה, דהיינו שיש על גבה רוחב ד' על ד' טפחים, ואז באמת צריך לחשב את גובה ה" טפחים בעמוד שיהיה י' מעל הקרקע הגבוהה, כמבואר בחזו"א (סי"ז ס"ק י"ג), ומ"מ גם באופנים אלו אין חסרון שהעמוד מוסתר במחיצה, אלא רק שיהיה בו תוספת גובה שגודר עד כנגד י' טפחים שבקרקע העליונה. ובעמוד של צורת הפתח תמיד יש גם י' גובה, ורק בלחי שאינו אלא י' טפחים יתכן שיחסר משיעור הגובה כנגד הקרקע העליונה, וכמו שכתבנו במק"א. משא"כ כאן שלא היה ברוחב

עובי הקיר ד' טפחים, ואין על גבי הקיר שיעור קרקע, אין צורך שיהיה י' מעל פני הקיר הנמוך, אלא מספיק י' כנגד הקרקע הנמוכה שלפני הקיר].

לסיום הסיפור אירע שם דבר מעניין, שבשבוע שאחרי תיקון העירוב, באו להודיע לנו שחתכו חלק העמודים היפים שעשינו, וסגרו את המעבר עם גדר חזקה. כנראה הדבר הפריע להם שהמעבר בגדר מקבל תנור פתח רשמי, והחליטו לסגור אותו לגמרי, אחרי שהוא שימש למעבר במשך כמה שנים טובות. העוסקים בעבודת הקודש קצת התעצבו שכביכול עבדו לחינם, אך למעשה ברור שההשקעה שלהם היא זו שהביאה את התוצאה, לולי זה לא היה מי שיסגור את המעבר שהשתרש כמה שנים, וא"כ גם תיקון הגדר הוא כתוצאה מעבודתם.

צורת הפתח שיש מבחוץ קיר שימצמצם את הפתח

בהזדמנות זו נתבקשנו ע"י אחד מהוותיקים במלאכת העירובים השכונתיים בבני ברק, לבאר ולהבדיל בין המקרים הנ"ל למקרה שהעמודים נמצאים בתוך שטח העירוב, ומאחוריהם יש קיר שסותם חלק מהפתח (ראה ציור ב'). היו אברכים שפנו עם שאלה שהעמודים אינם סותמים חלק מהפתח, כי הפתח שבקיר הוא רק שנים וחצי מטרים, והעמודים נמצאים כנגד הקירות.

התשובה לכך, כיון שהעמודים נמצאים לפני הקיר מהצד של שטח העירוב, הם קובעים מהו הפתח, ולא הפירצה בקיר, כי מבחינת מי שעומד בפנים, הרי הפתח שלו הוא רחב שלשה מטרים, אלא שבחלק מהפתח אי אפשר לעבור החוצה, ולגבי זה כתב החזו"א (סי' ע"ט ס"ק י"ט) שאין חיסרון בכך שבחלק מהפתח אי אפשר לעבור, אלא אם נשאר באיזה מקום בפתח, רוחב ד' טפחים שיש בו גובה י' טפחים שאפשר לעבור, יש לו שם פתח לכל צורת הפתח הגדולה. וכל החיסרון הנ"ל היה משום שהעמוד אינו גודר כשיש מחיצה לפני מצד העירוב, אבל כשהמחיצה מאחוריו מבחוץ, אין חשש כלל.

עשיית שיפוצים רבים בעירוב השיכונתי בגני הדר

עבודות רבות נעשו ע"י מוקד העירוב גם בעירובים השכונתיים בפתח תקוה בשכונת גני הדר, בשיתוף עם הת"ח האחראים על העירובים, היו הרבה לחיים מברזל שהתנתקו מהעמודים במשך השנים, והאחראים קשרו אותם עם חוטים וברגים לעמודים, כדי שיעמדו במקומם, כעת הגענו לעשות שיפוץ רחב, והלחמנו אותם בצורה חזקה. כמו כן היה עמוד בסמוך לצרכניה, ותמיד היה נפגע מהמשאיות הפרוקות סחורה, עד שחששו שאינו כשר מחמת דין פתחי שימאי. במקרה זה היתה ההמלצה להעביר את העמוד בכמה מטרים למקום פחות רגיש, וכך עשינו, כמו כן הורדנו את הלחי ויישרנו אותו, והעמדנו אותו במקום החדש בס"ד, לרווחת תושבי השכונה.

במקום אחר היה עמוד שלא היה לו ראש עם וי, האחראים אילתרו פתרון מעניין, לקחו ברזל דק ומכופף כעין וי, שראשיו רחבים יותר

מהעמוד, קשרו לו אבן קטנה באמצע שתכביד עליו ושלשלו את האבן ואמצע היה לתוך פתח הצינור בראש העמוד, וכך היה להם שני ברזלים בשני הדפנות של העמוד. שמחנו לראות את הפתרון היצירתי, אך הם ביקשו שנחליף את הראש לראש תקין. החיסרון בפתרון שאילתרו הוא, א.

החוט יושב קרוב לצידי העמוד בברזלים, ולא במרכז העמוד, [אמנם הם הוסיפו לחי, ולא היתה בעיה הלכתית]. ב. כשאין כיסוי לעמוד, החוט משתפשף מאוד בראש הצינור שהוא חד, והחוט נקרע לעיתים קרובות. ג. כאשר הוא אינו מחובר, אי אפשר למתוח את החוט חזק, מחשש שיעיף אף הוא בלחץ המתיחה.

בתיקון ראש העמוד יש בעיה קשה, כי אי אפשר לעבוד בגובה עם כלים מסוכנים, ריתוך וחיתוך, מלבד עצם העבודה בגובה שדורשת רשיון עבודה מיוחד, ויש בה סיכון גדול. לכן

בדורינו המציאו פתרון מיוחד שנקרא "ראש הלבשה", שלא צריך לחבר אותו בהלחמה לראש העמוד, אלא מספיק להניח אותו בתוך הצינור, ולכל היותר להכניס בורג אחד מהצד ע"י מברגה. וזה הפתרון שעשינו שם, הבאנו ראש מתלבש, והנחנו אותו בתוך ראש הצינור, והוא נהיה כראש רגיל לכל דבר.

בפתרון זה משתמשים גם במקומות שונים שצריכים להרכיב עמודים בשטח ואין להשיג חשמל או גנרטור לריתוך. מקרה זה היה לנו שבוע קודם לכן בתיקון אחת הערים, שמישהו הביא צינורות להתקין שני עמודים חדשים, ולא היה להם ראש. הבאנו שני ראשי הלבשה וחברנו בשטח עם הברגה. [ניתן לקבל מצגת קצרה של חיבור ראש הלבשה, במשרדי מוקד העירוב, בפניה דרך המייל].

עוד ישוב שראשי העמודים אינם כשרים, ופתרון בראשי הלבשה

בשבוע זה ביקרנו בעוד ישוב חדש באזור העיר נתיבות, וסיירנו יחד עם רב הישוב, הרב קיבל אותנו בברכה ובחום, ורצה לדעת אם יש דבר בעירוב שצריך תיקון. עברנו וראינו כמה דברים המעכבים את העירוב, ובכמה מקומות היה בעיה בצורת ראשי העמודים. בישוב זה לא עשו כיסוי וגם לא צורת וי, אלא לקחו מוצר שמשמש להתקנת חממות [להחזיק את הפטה], שיש לו כעין פתרון ההלבשה, חתיכת צינור קטן ועליו כצורת ח' הפוכה, כדי לחבר בתוכו ברזל ששוכב על

העמוד. במצב כזה החוט בורח מהר הצידה לרגלי הח', והוא עובר את רוחב העמוד, והוא פסול לגמרי, כי הוא אינו מכוון מעל העמוד.

הרב וגם אחראי הבינו מיד את הבעיה, ובכל זאת לא שמו לב לבד להבדל הגדול הזה. הם שאלו את נציג מוקד העירוב איזה פתרון אפשר לתת להם, כי כאמור התיקון בגובה הוא בעייתי אוד. הבאנו להם את העצה הזו של ראשי הלבשה, שיוציאו את הברזל המונח כעת, ויניחו את הראש המיוחד שנבא

להם. הרב קיבל מיד א ה הצעה, ואמר שידוע לעד הישוב על הצורך בכך, ואם לא יתנו אז הוא יגייס תקציב לתיקון הזה, שהוא להציל מחילול שבת חזרנו לעיר ונתנו תפקיד לאחד מלומדי השיעורים, שבמסגרת זו למד במוקד העירוב גם את אומנות הריתוך, לעשות כמה ראשים חדשים בסגנון הלבשה, על מנת למסור לישוב החפץ בתיקוני עירובין כהלכה.

האם מותר לקחת סידורים מצינור הרשב"י להדרי השטיבלאך

לקראת הימים שסביב י"ג בעומר, מגיעות למוקד העירוב שאלות רבות בהלכה בענין הטלטול וההליכה באזור מירון. נביא כאן שאלה אחת מיוחדת, ששאל אדם שהולך להיות שם בשבת, ושוהה סביב בנין הצינור, האם מותר לו לטלטל מהצינור אל חדרי הכנסת אורחים, כאשר אינו סומך על העירוב של כל המושב. ולאחר דין ודברים הגענו לשאלה האם מותר לו לטלטל מהצינור אפילו אל חדרי השטיבלאך הסמוכים. כיצד יתכן הדבר, הרי זה מקום סגור שאינו בית של אף אחד.

הנה החיוב של עירוב חצרות נאמר לא לפי הבעלות על המקום, אלא לפי מקום שגרים בו באותה שבת, וכמבואר בגמ' שגם שיירא שחנתה בבקעה, והקיפו אותה במחיצות, צריך לעשות ביניהם עירוב חצרות. לכן בשבת כזו שיש אנשים שאוכלים סעודות גם בשטיבלאך, וגם בהכנסת אורחים ובעוד חדרים, יש צורך לערב בין כולם. ואמנם למי שסומך על העירוב במושב, יש כבר פת שהניחו עבור כל התושבים וכל האורחים, אבל למי שאינו סומך על כל ההיקף, ורוצה לדון את בנין הצינור בפני עצמו, צריך לעשות עירוב בפת. ואם לא עירב, אינו יכול להעביר אפילו סידור לחדר שאוכלים בו סעודות שבת. דבר זה מלמדינו כמה חשוב ללמוד את ההלכות, שנוגעות למשה בהזדמנויות שונות בחיי היום יום.

תיקוני עירובין

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 323
אייר תשפ"ב

שנפסלת מדין קרן זוית, וכן דין פילוש כאשר יש שני מקומות בעירוב פתוחים, וכן שינוי של התרחבות הפירצה יותר מ"אמות אינו מורגש כשלא מקפידים על פירצות קטנות, ועוד טעמים שנלמדו מהנסיון ואכמ"ל. לכן היה ראוי לעשות גם כאן צורת הפתח, אלא שבגלל שמדובר בהפרדה פנימית לתוספת הידור, אחרי שכל האזור מפקוח ע"י מוקד העירובין, לכן הנחנו לסמוך בתקופה הראשונה על עיקר הדין שמועיל עומד מרובה במקרה הזה [שיש גידודי, פחות מ"א ובקו ישר, ויש פיקוח שאינו משנתה]. אבל כעת שהיה בידינו להוסיף ולשפר, הגענו גם לפינה הזו לעשות בה צורת הפתח.

צורת הפתח שיש לפני העמודים קיר קצר

בהתקנת צורת הפתח במקום זה, שאינו רחב יותר משלש מטרים, ואינו מעבר לרכבים, האפשרות הטובה יותר היא לעשות כעין שער מברזל, ולא חוט עירוב ואכמ"ל. וכאן שהיה קיר נמוך לאורך הפירצה, התעורר דיון הלכתי היכן המקום המתאים להעמיד את העמודים, והדבר תלוי בכמה הלכות. לאחר שהכרענו על המקום המתאים והתחלנו בעבודות, נעצרו ת"ח שעברו במקום, והחלו לשאול ולהתדיין מדוע אין בעיה כזו או אחרת, עד שראו שהכל נעשה בדקדוק של סנטימטר, כדי שיהיה מהודר בתכלית. הדבר הראשון הוא, שבאופן נורמלי בעלי המלאכה מעמידים את העמודים על הגדר, אבל בהלכות עירובין יש בזה בעיה שהעמוד מתחיל בגובה יותר מג' טפחים מעל הקרקע, ומבואר בחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח) שנחשב כמחיצה תלויה [למרות שאין חלל מתחת העמוד, כי נכלל בד"ן מחיצה תלויה, ששיעור המחיצה מתחיל מהקרקע, ואמנם במחיצה היה אפשר לצרף את הקיר התחתון למחיצה, ואז ביחד עם הקיר היא מתחילה מהקרקע ואינה תלויה, אבל בעמוד של צורת הפתח שאי אפשר לצרף את הקיר שיחשב כעמוד [מחמת דין פתחי שימאי, ומחמת שאין בקיר גובה ביחס לכיוון הפתח], לכן צריך להתחיל את העמוד מהקרקע או בתוך ג' טפחים לקרקע שלפני הקרקע, ולא ניתן להתחיל אותו מעל הקיר שגובהו ג' טפחים. [אמנם בחזו"א במקום אחר (סי' ע' סס"ה) משמע שיש להכשיר באופן ששני העמודים עומדים על אותו קיר, שהם כעין משקוף של חלון, ויש מתירים עפ"ז. בכל זאת כאן אפשר לצאת ידי כל הדעות]. לכן העמדנו את העמודים לפני הקיר, באופן שהם מתחילים מהקרקע ממש.

מתפללים עם הת"ח בהלכה באמצע העבודה

פתיחת שיעורים חדשים ברהבי הארץ

בשבוע זה מתחילים עשרות אברכים ת"ח להיכנס ללימוד הלכות עירובין הלכה למעשה, במסגרות השיעורים של מוקד העירובין, והפעם בארבעה ערים, וביניהם אפיק חדש בעיר "עמנואל". בהשתדלות ראש המועצה והמינהל הקהילתי, נרשמו עשרות תושבי המקום ללימוד סידרת השיעורים, וב"ה כולם מציינים את הבהירות וההבנה המסודרת שהם מקבלים בשיעורים, ידיעת הלכה ופרקטיקה הלכתית בכל הדינים המורכבים והקשים, בבת אחת העירוב נראה כדבר ברור ומוכן. לאחר שהתקיים שיעור הפתיחה, השמועה עשתה כנפיים, והצטרפו לומדים נוספים לקבוצה.

פתיחת השיעורים בנוסחת ברקי עירובין למעשה

במקביל נפתחו בבני ברק שתי סידרות, האחת עוסקת בדיני העירובים כמו בשאר הערים, והסידרה השניה בדיני התחומין, כולל צורת המדידה והחישוב של דיני התחום בזמנינו, כיצד מודדים ואיך מרבעים לשיטות השונות, עם לימוד המשנ"ב והשאלות האקטואליות בזמנינו. סידרות אלו מתקיימות כעת במסלול מרוכז, כדי לסיים עד ימי בין הזמנים בחודש אב, שבעז"ה יהיו כבר עוד כמה עשרות יודעי הלכה ברהבי הארץ, ויביאו תועלת וזיכו הרבים לכל העם.

שיפוצים בעירובים במרכז בני ברק ע"י מוקד העירוב

במחלקת התקנת עירובים וביצוע שיפוצים ותיקונים בעירובים, עסקו בימים האחרונים בתיקון כמה עירובים שכונתיים. אחד מהמקומות שעשינו תיקון, היה בו כמה דיונים בהלכה, ובסופו היה גם דבר מעניין ונדיר. בעירוב השכונתי של מרכז בני ברק, הכולל את שיכון סאטמר ורחוב מלצר והסביבה, עשינו בשנים האחרונות חלוקה פנימית, להבדיל בין הרחובות הנ"ל לרחוב ברסלב [שגם הוא נמצא תחת פיקוח של מוקד העירובין]. והסיבה לכך משום השיטות בהלכה בדין רשות הרבים בזמנינו. רוב העירובים השכונתיים בבני ברק וגם ברוב הערים, עושים צורת הפתח ברחובות ולא עושים שעים, וסומכים על השיטות המובאות בהלכה (סי' שמי"א ס"ז, ומשנ"ב ס"ק כ"ג) שאין רשות הרבים בלי שהרחוב ישמש לשישים ריבוא, אבל המשנ"ב כותב שבעל נפש יחמיר כשיטות שיש רשות הרבים גם בלי שישים ריבוא, כי יש בזה גררא של איסור דאורייתא וחייב חטאת, ולשיטות אלו העירוב לא יכול להועיל אם לא עושים דלתות הננעלות בלילה, לכן רבים נמנעים מלטלטל גם בעירובים שכונתיים, ונותנים לילדים לסמוך עליהם, כיון שמעיקר הדין התירו הפוסקים.

השיקולים ההלכתיים בפירצה שיש בה עומד מדובה

בקו הגבול העובר ליד ישיבת סאטמר, היתה גדר שנפרצה בעקבות הרבים שהיו עוברים דרכה, ורוחב הפירצה היה פחות משלש מטרים [פחות מ"אמות]. בפירצה כזו לא חייבים לסגור אותה, כי היא נחשבת כסגורה מדין "עומד מרובה על הפרוץ" בקו ישר. ואע"פ שהרבים היו עוברים שם כאמור, ובפירצה שרבים בוקעים בה, מבואר בגמ' (עירובין דף ו'.) ובשו"ע (סי' שס"ה ס"א) שצריך לעשות בה צורת הפתח, וגם ברחובות שלנו שאין להם כל תנאי מבוי, הכריע המשנ"ב (שם סק"י) כדעת הבית מאיר שלגבי דיני פירצה יש לרחובות שלנו כל דיני מבוי, [כיון שזה תלוי רק בדיני ארכו יותר על רחבו, ולא בדין בתים וחצרות פתוחים לתוכן]. מ"מ מבואר שם שכאשר נשאר "גידודי", דהיינו שארית מהכותל בגובה ג' או ד' טפחים (רש"י ומשנ"ב), אינו נחשב מעבר נוח לרבים ומועיל בו דין עומד מרובה. לכן במקרה זה סמכנו על דין עומד מרובה להתיר אותה.

אמנם יש הנהגה כללית בכל העירובים השכונתיים בזמנינו, להקפיד לסגור את הפירצות לגמרי, ולא להסתמך על עומד מרובה, משום כמה דינים שיכולים לפסול בו בלי שישימו לב, [כגון שינוי בזווית בסוף הגדר,

א. העמודים מבחוץ אחורי הכתלים

ב. העמודים מבפנים וסתם מאחריהם

אבל בחזו"א במקום אחר (סי' ע' ס"ק י"ט בדינים העולים) כתב שאם פרס מחצלת לפני הפתח לפני העמודים [ונשאר מקום פתוח באמצע הפתח] הרי זה כשר, ולא אומרים שהעמוד מאחורי המחצלת שהיא מחיצה, אינו כשר, אלא הוא נחשב "סתם כנגד הרשות". במסגרת השיעורים אנו מאריכים לבאר את החילוקים והציוורים השונים, ועכ"פ בדין זה שיש סתירה בדברי החזו"א, יש מקילים (הגר"מ רוזנר שליט"א), ויש

מחמירים (הגר"מ לובין שליט"א ועוד ת"ח ב"ב), לכן אנו מקפידים לכתחילה שלא יהיה מוסתר במחיצה.

במקרה זה הראינו לת"ח שהקפדנו להבליט את העמוד בסנטימטר אחד, למרות שהיה צריך לחבר אותו מול העמוד של הגדר כדי שיהיה חזק, אבל הוא היה בולט מעט, כדי להדר שיהיה כשר לכל הדעות.

אך עדיין הוא טען שיש את הקיר הקטן שבגובה מהקרקע ג' טפחים, והוא הרי נמצא לכל רוחב הפתח, א"כ הוא מסתיר את החלק התחתון של העמוד, וכאילו אין עמוד ניכר בג' טפחים התחתונים. בענין זה התשובה היא כפי שקיבלנו ממורי ההוראה, שגם לחומרת החזו"א שהעמוד לא יהיה מוסתר, היינו דוקא כשיש מחיצה לפניו, שאז הוא כביכול לא גודר את הרשות, והוא מוחץ לרשות, אבל אם יש קיר פחות מ" טפחים, אין שום בעיה הלכתית לכ"ע.

[ויש להוסיף ולבאר, שיש מקרים שלא מדובר בקיר נמוך, אלא בקרקע גבוהה, דהיינו שיש על גבה רוחב ד' על ד' טפחים, ואז באמת צריך לחשב את גובה ה' טפחים בעמוד שיהיה י' מעל הקרקע הגבוהה, כמבואר בחזו"א (סי' ס"ז ס"ק י"ג), ומ"מ גם באופנים אלו אין חסרון שהעמוד מוסתר במחיצה, אלא רק שיהיה בו תוספת גובה שיגדור עד כנגד י' טפחים שבקרקע העליונה. ובעמוד של צורת הפתח תמיד יש גם י' גובה, ורק בלחי שאינו אלא י' טפחים יתכן שיחסר משיעור הגובה כנגד הקרקע העליונה, וכמו שכתבנו במק"א. משא"כ כאן שלא היה ברוחב עובי הקיר ד' טפחים, ואין על גבי הקיר שיעור קרקע, אין צורך שיהיה י' מעל פני הקיר הנמוך, אלא מספיק י' כנגד הקרקע הנמוכה שלפני הקיר.]

בעבודות ליישר לחי שהתקעם מחשש פתחי שימאי

לסיום הסיפור אירע שם דבר מעניין, שבשבוע שאחרי תיקון העירוב, באו להודיע לנו שחתכו את העמודים היפים שעשינו, וסגרו את המעבר עם גדר חזקה. כנראה הדבר הפריע להם שהמעבר בפירצה בגדר מקבל תואר פתח רשמי, והחליטו לסגור אותו לגמרי, אחרי שהוא שימש למעבר במשך כמה שנים טובות. העוסקים בעבודת הקודש קצת התעצבו שכביכול עבדו לחינם, אך למעשה ברור שההשקעה שלהם היא זו שהביאה את התוצאה, לולי זה לא היה מי שסיגור את המעבר שהשתרש כמה שנים, וא"כ גם תיקון הגדר הוא כתוצאה מעבודתם ונזקף לזכותם.

צורת הפתח שיש מבחוץ קיר שמיצמצם את הפתח

בהזדמנות זו נתבקשנו ע"י אחד מהוותיקים במלאכת העירובים השכונתיים בבני ברק, לבאר ולהבדיל בין המקרים הנ"ל למקרה שהעמודים נמצאים בתוך שטח העירוב, ומאחוריהם יש קיר שסותם חלק מהפתח (ראה ציור ב'). היו אברכים שפנו עם שאלה שהעמודים אינם סותמים חלק מהפתח, כי הפתח שבקיר הוא רק שנים וחצי מטרים, והעמודים נמצאים מעבר לפתח כנגד הקירות. התשובה לכך, כיון שהעמודים נמצאים לפני הקיר מהצד של שטח העירוב, הם קובעים מהו הפתח, ולא הפירצה בקיר, כי מבחינת מי שעומד בפנים, הרי הפתח שלו הוא רחב שלשה מטרים, אלא שבחלק מהפתח

עמוד עירוב שיש מאחורי קיר מחוץ לפתח

אי אפשר לעבור החוצה, ולגבי זה כתב החזו"א (סי' ע' ס"ק י"ט) שאין חיסרון בכך שבחלק מהפתח אי אפשר לעבור, אלא אם נשאר באיזה מקום בפתח, רוחב ד' טפחים שיש בו גובה י' טפחים שאפשר לעבור, יש לו שם פתח לכל צורת הפתח הגדולה. וכל החיסרון הנ"ל היה משום שהעמוד אינו גודר כשיש מחיצה לפניו מצד העירוב, אבל כשהמחיצה מאחוריו מבחוץ, אין חשש כלל.

עשיית שיפוצים רבים בעירובי השכונתי בגני הדר

עבודות רבות נעשו ע"י מוקד העירוב גם בעירובים השכונתיים בפתח תקוה בשכונת גני הדר, בשיתוף עם הת"ח האחראים על העירובים, היו הרבה לחיים מברזל שהתנתקו מהעמודים במשך השנים, והאחראים קשרו אותם עם חוטים וברגים לעמודים, כדי שיעמדו במקומם, כעת הגענו לעשות שיפוץ רחב, והלחמנו אותם בצורה חזקה. כמו כן היה עמוד בסמוך לצרכניה, ותמיד היה נפגע מהמשאיות הפורקות סחורה, עד שחששו שאינו כשר מחמת דין פתחי שימאי. במקרה זה היתה ההמלצה להעביר את העמוד בכמה מטרים למקום פחות רגיש, וכך עשינו, כמו כן הורדנו את הלחי ויישרנו אותו, והעמדנו אותו במקום החדש בס"ד, להווחת תושבי השכונה.

במקום אחר היה עמוד שלא היה לו ראש עם וי, האחראים אילתרו פתרון מעניין, לקחו ברזל דק ומכופף כעין וי, שראשיו רחבים יותר

מהעמוד, קשרו לו אבן קטנה באמצע שתכבד עליו ושלשלו את האבן ואמצע הוי לתוך פתח הצינור בראש העמוד, וכך היה להם שני ברזלים בשני הדפנות של העמוד. שמחנו לראות את הפתרון היצירתי, אך הם ביקשו שנחליף את הראש לראש תקין. החיסרון בפתרון שאילתרו הוא, א.

פתרון בתקנת ראש הלבשה מוכן

החוט יושב קרוב לצדי העמוד בברזלים, ולא במרכז העמוד, [אמנם הם הוסיפו לחי, ולא היתה בעיה הלכתית]. ב. כשאין כיסוי לעמוד, החוט משתפשף מאוד בראש הצינור שהוא חזק, והחוט נקרע לעיתים קרובות. ג. כאשר הוי אינו מחובר, אי אפשר למתוח את החוט חזק, מחשש שיעיף אף הוי בלחץ המתחיה.

בתיקון ראש העמוד יש בעיה קשה, כי אי אפשר לעבוד בגובה עם כלים מסוכנים, ריתוך וחיתוך, מלבד עצם העבודה בגובה שדורשת רשיון עבודה מיוחד, ויש בה סיכון גדול. לכן

בדורינו המציאו פתרון מיוחד שנקרא "ראש הלבשה", שלא צריך לחבר אותו בהלחמה לראש העמוד, אלא מספיק להניח אותו בתוך הצינור, ולכל היותר להכניס בורג אחד מהצד ע"י מברגה. וזה הפתרון שעשינו שם, הבאנו ראש מתלבש, והנחנו אותו בתוך ראש הצינור, והוא נהיה כראש גיל לכל דבר.

בפתרון זה משתמשים גם במקומות שונים שצרכים להרכיב עמודים בשטח ואין להשיג חשמל או גנרטור לריתוך. מקרה זה היה לנו שבוע קודם לכן בתיקון אחת הערים, שמישהו הביא צינורות להתקין שני עמודים חדשים, ולא היה להם ראש. הבאנו שני ראשי הלבשה וחברנו בשטח עם המברגה. [ניתן לקבל מצגת קצרה של חיבור ראש הלבשה, במשרדי מוקד העירוב, בפניה דרך המייל המופיע בסוף עמוד זה].

עוד ישוב בראשי העמודים אינם כשרים, ופתרון בראשי הלבשה

בשבוע זה ביקרנו בעוד ישוב חדש באזור העיר נתיבות, וסיירנו יחד עם רב הישוב, הרב קיבל אותנו בברכה ובחום, ורצה לדעת אם יש דבר בעירוב שצריך תיקון. עברנו וראינו כמה דברים המעכבים את העירוב, ובכמה מקומות היה בעיה בצורת ראשי העמודים. בישוב זה לא עשו כיסוי וגם לא צורת וי, אלא לקחו מוצר שמשמש להתקנת חממות [להחזיק את הפטה], שיש לו כעין פתרון ההלבשה, חתיכת צינור קטן ועליו ברזל בצורת ח' הפוכה, כדי לחבר בתוכו ברזל ששוכב על העמוד. במצב כזה החוט בורח מהר הצידה לרגלי הח', והוא עובר את רוחב העמוד, והוא פסול לגמרי, כי הוא אינו מכוון מעל העמוד.

הרב וגם אחראי הבינו מיד את הבעיה, ובכל זאת לא שמו לב לבד להבדל הגדול הזה. הם שאלו את נציג מוקד העירוב איזה פתרון אפשר לתת להם, כי כאמור התיקון בגובה הוא בעייתי מאוד. הבאנו להם את העצה הזו של ראשי הלבשה, שיוציאו את הברזל המונח כעת, ויניחו את הראש המיוחד שנביא להם.

הרב קיבל מיד את ההצעה, ואמר שידוע לועד הישוב על הצורך בכך, ואם לא יתנו אז הוא גייס תקציב לתיקון הזה, שהוא להציל מחילול שבת. חזרנו לעיר ונתנו את התפקיד לאחד מבוגרי השיעורים, שבמסגרת זו למד במוקד העירוב גם את אומנות הריתוך, ואמרנו לו שיעשה כמה ראשים חדשים בסגנון הלבשה, על מנת למסור אותם לישוב החפץ בתיקוני עירובין כהלכה.

האם מותר לקחת סידורים מציון הרשב"י לחדדי השטיבלאך

לקראת הימים שסביב ל"ג בעומר, מגיעות למוקד העירוב שאלות רבות בהלכה בענין הטלטול וההליכה באזור מיוון. נביא כאן שאלה אחת מיוחדת, ששאל אדם שהולך להיות שם בשבת, ושורה סביב בנין הצינור, האם מותר לו לטלטל מהצינור אל חדרי הכנסת אורחים, כאשר אינו סומך על העירוב של כל המושב. ולאחר דין ודברים הגענו לשאלה האם מותר לו לטלטל מהצינור אפילו אל חדרי השטיבלאך הסמוכים. כיצד יתכן הדבר, הרי זה מקום סגור שאינו בית של אף אחד.

הנה החיוב של עירוב חצרות נאמר לא לפי הבעלות על המקום, אלא לפי מקום שגרים בו באותה שבת, וכמבואר בגמ' שגם שיירא שחנתה בבקעה, והקיפו אותה במחיצות, צריך לעשות ביניהם עירוב חצרות. לכן בשבת כזו שיש אנשים שאוכלים סעודות גם בשטיבלאך, וגם בהכנסת אורחים ובעוד חדרים, יש צורך לערב בין כולם. ואמנם למי שסומך על העירוב במושב, יש כבר פת שהניחו עבור כל התושבים וכל האורחים, אבל למי שאינו סומך על כל ההיקף, ורצה לדון את בנין הצינור בפני עצמו, צריך לעשות עירוב בפת, ואם לא עירוב, אינו יכול להעביר אפילו סידור לחדר שאוכלים בו סעודות שבת דבר זה מלמדנו כמה חשוב ללמוד את ההלכות, שנוגעות למעשה בהדמניות שונות בחיי היום יום.

חדש! לקראת חג השבועות, ותחילת לימוד עירובין במסגרת "עיון ההלכה" יוצא לאור מהדורה חדשה של "פתח העירוב - על השו"ע" מולל סיכום קצר של השו"ע ומשנ"ב, בה"ל ושעה"צ, והוראות פוסקי זמנינו. ונוסף מדור ענינים אקטואליים הנוגעים בזמנינו